

Köyliönsaaren rautakautiset ruumiskalmistot

Hiisiniemen arvoitus- seminaari: Köyliö 2.7.2005
Sami Raninen

Esitelmäni aiheena ovat kolme kuuluisaa ruumiskalmistoa, joita kaivettiin vuosina 1925 - 1938 Köyliönsaarella silloisten eturivin arkeologien Alfred Hackmanin, C. A. Nordmanin ja Nils Cleven johdolla. Nämä kalmistot lukeutuvat Suomen kuuluisimpiin ja runsaslöytöisimpiin rautakautisiin muinaisjäänneksiin. Niin sanotut A- ja B-kalmistot ajoittuivat merovingiaikaan eli noin vuosiin 550 - 800 jKr. C-kalmistoksi kutsuttu muinaisjäänne ajoittui viikinkiajan lopulle ja ristiretkiaikaan, siis 900-luvun lopulta 1100-luvun jälkipuoliskolle. A- ja B-kalmistojen sekä C-kalmiston väliin jää parin sadan vuoden mittainen aukko, joka johtunee Köyliönsaarella tehtyjen kaivausten riittämättömyydestä. Koska olen merovingiajan tutkija, kiinnitän tässä esitelmässäni päähuomion A- ja B-kalmistoihin. C-kalmisto tunnetaan epävirallisesti myös "Lallin kalmistona", mutta olen omasta puolestani tyytyväinen, että voin tässä yhteydessä olla ottamatta kantaa tämän kiistellyn köyliöläishahmon olemassaoloon.

Köyliönsaaren A-kalmistosta tunnetaan 21 varmaa ruumishautaa. Näistä 11 on esinelöytöjen perusteella tulkittu miehen- ja 6 naisenhaudoiksi. Niukkalöytöisimmässä tai löydöttömissä haudoissa vainajan sukupuoli jää arvoitukseksi, mutta kaksi hautaa on hautakuopan pienen koon perusteella tulkittu lapsenhaudoiksi. Joissakin haudoissa oli jälkiä ruumisarkusta tai jonkinlaisista puurakenteista. B-kalmistossa, joka sijaitsee vajaan kilometrin päässä, on tutkittu 6 miehenhautaa, 6 naisenhautaa sekä muutamia niukkaesineisiä hautoja. Kumpaakaan kalmistoa ei ole tutkittu kokonaisuudessaan. Useat A-kalmiston haudat ajoittuvat aivan merovingiajan alkuun, 500-luvun keskivaiheille, mutta kalmistoon on haudattu vielä merovingiajan lopullakin. B-kalmiston tutkitut haudat näyttävät keskittyvän merovingiajan keskivaiheille, lähinnä 600-luvulle.

Köyliönsaaren ruumiskalmistot muistuttavat Euran vastaavia muinaisjäänneksiä. Ruumiskalmistot olivat merovingiajalla euralais-köyliöläinen erikoisuus, sillä muualla Lounais-Suomessa polttohautaaminen oli vallitseva tapa. Miksi Ala-Satakunnassa vallitsivat toisenlaiset tavat? Köyliönsaaren kalmistoista väitöskirjansa vuonna 1943 tehnyt Nils Cleve on verrannut Euran ja Köyliön kalmistoja Länsi-Euroopan samanaikaisiin Reihengräberfeldeihin eli rivihaudakalmistoihin. Cleven tulkinta oli, että Ala-Satakuntaan asettui joukko mannermaalta tulleita siirtolaisia tai palkkasotureina palvelleita "paluumuuttajia", jotka toivat tullessaan uudet hautaustavat. Tähän tulkintaan sopii hyvin se, että 500-luvulla Manner-Euroopasta, varsinkin tuon ajan suurvallasta Frankkien valtakunnasta, kohdistui voimakas kulttuurinen ja poliittinenkin vaikutus Pohjois-Eurooppaan. Cleve ei kuitenkaan täysin hylännyt mahdollisuutta., että Euran ja Köyliön ruumiskalmistoilla olisi yhteyttä myös Itämeren kaakkoisrannikon balttilaisalueen kalmistoihin. Professori Unto Salo puolestaan on yhdistänyt kalmistot paikalliseen, varhaisrautakautiseen ruumishautausperinteeseen. Kysymystä ei ole vieläkään selvitetty lopullisesti.

Köyliönsaaren kalmistojen runsasvarusteiset asehaudat antavat vaikutelman rikkaudesta ja vallasta, ehkä myös väkivallasta ja alistamisesta. Myöskin Euran Pappilanmäen ja Käräjämäen kalmistoja on pidetty oman aikansa eliitin hautauspaikkoina. Rikkaita hautauksia tunnetaan myös Varsinais-Suomesta, Etelä-Pohjanmaalta sekä Kokemäenjoen alueelta. Näillä alueilla kyse on kuitenkin polttohautoista.

Merovingiajan suomalaiseseen yhteiskuntaan kuului selvästikin jonkinlainen kerrostuneisuus - arkeologit ovat tosin empineet, pitäisikö puhua "suurtalonpojista", "aristokraateista" vaiko jopa "pienkuninkaista". Varmaa on kuitenkin, että tuon ajan sosiaalinen eliitti ylläpiti kontaktiverkostoa Itämeren piirissä. On arveltu, että jotkut Lounais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan paikalliset päälliköt matkasivat Skandinavian kuningashoveihin tehden uskollisuus- tai liittosopimuksia. Voidaan myös miettiä, minkälaiset näiden kalmistojen edustamien eliittisukujen keskinäiset suhteet olivat. Olivatko ne liittolaisia vai kilpailijoita? Todennäköisin vastaus (oppinut arvaus) tähän kysymykseen lienee sekä että.

Merovingiajan jälkeen yhtä rikkaita miehenhautauksia ei Suomesta enää juurikaan tunneta. Yhden harvoista poikkeuksista muodostaa Köyliönsaaren C-kalmiston hauta 17, joka on tulkittu ristiretkiaikaiseksi "päällikönhaudaksi". a kuvioteräksen käyttö jäi pois kokonaan.